

بررسی نقادانه جرایم سمعی و بصری در حقوق کیفری ایران

مهدی کلان‌فرنیا

دانش‌آموخته کارشناسی ارشد رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی

کارآموز کانون وکلای دادگستری کانون مرکز

چکیده

پدیده جرم، جزء لاینفک جوامع بشری در اعصار و دوره‌های مختلف است تا جایی که نمی‌توان جامعه‌ای را بدون وجود این پدیده متصور شد. جرایم همواره خود را با جامعه تطبیق داده و همپای مناسبات و پیشرفت‌های گوناگون در عرصه‌های مختلف، پیش آمده‌اند؛ چنان که گویی اندیشه مجرمانه همواره در حال به روز شدن است. جرایم مربوط به آثار دیداری و شنیداری از جمله جرایمی هستند که نسبت به سایر جرایم سابقه چندانی ندارند؛ و به دنبال سوء استفاده از تکنولوژی‌های نوین، این جرایم پا به عرصه جامعه نهادند. وسایل ارتکاب جرایم سمعی و بصری عمده و قالب آن از طریق دوربین‌های عکاسی و فیلم‌برداری و تلفن همراه مجهز به دوربین، رایانه، بلوتوث، لوح‌های فشرده، عکس، نقاشی، مجسمه را شامل می‌شود. جرایم سمعی و بصری جهت تحقق نیاز به تصریح قانون‌گذار دارند. قانون‌گذار با توجه به ارزش‌های مورد قبول عامه مردم اقدام به جرم‌انگاری می‌نماید و برخی از اعمال و رفتارها که با ارزش‌های جامعه منافات دارند را جرم قلمداد می‌کند تا از این رهگذر از عفت و اخلاق عمومی صیانت کند و از سوی دیگر حقوق صاحبان آثار سمعی و بصری را نیز در چتر حمایت خویش قرار دهد. در نظام کیفری ایران در قوانینی نظیر قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات مصوب ۱/۲/۱۳۹۲ و همچنین قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیرمجاز می‌کنند به این موضوع اشاره شده است. این مقاله که با روش توصیفی و تحلیلی و بر مبنای مطالعات کتابخانه‌ای صورت گرفته است بر آن است که ضمن تعریف جرم و جرایم سمعی و بصری و انواع آن به نوع مجازات این جرایم در نظام حقوق کیفری ایران بپردازد.

واژه‌های کلیدی: جرم، سمعی و بصری، قانون‌گذاری، جرم‌انگاری، عفت عمومی

مقدمه

از بدو پیدایش جوامع، پدیده جرم نیز در جوامع تولد یافت. در ابتدا، جرایم ساده‌ای در بین جوامع مختلف بروز پیدا کرد، اما به تدریج با پیچیده‌تر شدن روابط انسانی و پیشرفت علوم، جرایم روز به روز از آن حالت ابتدایی خارج شده و همگام با روابط انسانی و تکنولوژی دچار تحول گشتند. تقریباً در تمامی دوران‌ها، عفت و اخلاق عمومی، یکی از دغدغه حکومت‌ها بوده است؛ حتی حکومت‌های فاسد هم جهت جلوگیری از سقوط جامعه، به عفت و اخلاق عمومی توجه داشته‌اند.

با ظهور و گسترش تجهیزات سمعی و بصری، جرایمی نیز در این حوزه پدیدار گشت و سیاست‌گذاران جنایی کشورها را به مقابله با این جرایم وا داشت. جرایم سمعی و بصری به عنوان یک عمل مذموم اجتماعی و فرهنگی، هم از لحاظ اخلاقی و هم از لحاظ اقتصادی، می‌تواند صدمات زیان‌باری بر پیکره جامعه وارد سازد. برخی از این جرایم که مشتمل بر افعالی است که دامن عفت و اخلاق عمومی را جریحه‌دار می‌کنند، باعث اشاعه فحشاء در سطح جامعه و یا تعرض به حریم خصوصی افراد و خانواده‌ها می‌گردد و برخی دیگر، موجب نقض حقوق صاحبان آثار فکری و فرهنگی در مقوله امور سمعی و بصری می‌شود.

قانون‌گذار قبل و بعد از انقلاب، با توجه به مراتب فوق در قوانین و مقررات مختلفی اقدام به جرم‌انگاری در این مقوله نموده است. اما نحوه برخورد و میزان مجازات در این خصوص، در قوانین بعد از انقلاب، هم از لحاظ کمی و هم از لحاظ کیفی، تفاوت قابل ملاحظه‌ای داشته و سیاست قانون‌گذار عمدتاً مبتنی بر تشدید مجازات نسبت به مرتکبین این‌گونه جرایم به-خصوص جرایم سمعی و بصری که عفت و اخلاق عمومی را جریحه‌دار می‌کند، بوده است.

تدوین قوانین کیفری در جهت حفظ عفت و اخلاق عمومی یک امر ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. قانون‌گذار در این راستا، اقدام به جرم‌انگاری در رابطه با آثار دیداری و شنیداری کرده است و برای رفتارها و اشیائی که عفت و اخلاق عمومی را جریحه دار می‌کنند، وصف مجرمانه قائل شده است. در نظام کیفری ایران در قوانینی نظیر قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ و همچنین قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیرمجاز می‌کنند به این موضوع اشاره شده است. این مقاله که با روش توصیفی و تحلیلی و بر مبنای مطالعات کتابخانه‌ای صورت گرفته است بر آن است که ضمن تعریف جرم و جرایم سمعی و بصری و انواع آن به نوع مجازات این جرایم در نظام حقوق کیفری ایران بپردازد.

روش تحقیق و شیوه جمع آوری اطلاعات:

روش تحقیق به صورت تحلیلی می‌باشد. روش جمع آوری اطلاعات نیز کتابخانه می‌باشد.

جرم و جرم‌شناختی

برای جرم تعاریف گوناگونی ارائه می‌شود بر طبق ماده ۲ قانون مجازات اسلامی هر فعل یا ترک فعلی که در قانون برای مجازات تعیین شده باشد جرم محسوب می‌شود.

در یک تعریف اجتماعی جامع «جرم عملی است که بر خلاف یکی از موارد قانون مجازات عمومی در کشور باشد و مجرم کسی است که در زمان معینی عمل او بر خلاف مقررات قانونی رسمی کشور باشد.»^۱

^۱ مهدوی راد، نعمت، ۱۳۷۵، علل اجتماعی بزهکاری، دانشنامه لیبسانس، ص ۹.

جرم در معنای لغوی دارای محدوده وسیعی است که هم شامل بزه می‌شود و هم گناه و استعمال آن در زبان فارسی و به عنوان فعل یا ترک فعل قابل کیفر عاری از اشکال نیست. در واقع، بزه معادل کلمه جریمه است و جریمه اخص از جرم، عمل یا ترک عملی است که قانون آن را با عقوبت و تنبیه بدنی تعقیب کند.^۲

جرم جمع کلمه جریمه، جرایم است؛ حتی در متون ادبی گذشته نیز جرم هیچ‌گاه در معنای انحصاری فعل یا ترک فعل قابل عقوبت دنیوی، نیامده و دارای معنای وسیعی بوده است که هم شامل گناه می‌شد، هم بزه و هم خطا. به همین نحو در مباحث حقوق کیفری در ایران معنای لغوی جرم در پرده ابهام، مستور مانده است. از یک طرف، استعمال واژه جرم به دلیل وسعت معنای آن صحیح به نظر نمی‌رسد و از طرف دیگر، هر چند کاربرد واژه جرایم از سوی حقوقدانان ایرانی صحیح و منطبق با ساختار دستوری آن است، لیکن آنها واژه «جرایم» را که جمع کلمه «جریمه» و به معنای جرم قابل مجازات است، به اشتباه در جمع بستن واژه «جرم» استفاده می‌کنند.^۳

جرم پدیده‌ای اعتباری و ذهنی است که ماهیتاً قابل شناسایی نیست؛ زیرا آنچه جامعه آن را سرزنش‌آمیز، افراد آن را قبیح و قانون‌گذار آن را قابل کیفر می‌داند، صرفاً یک مضافی است که جامعه آن را اعتبار کرده تا به مضاف الیه که همان رفتارهای قابل کیفر هستند و به تفکیک مشخص شده‌اند، وارد شود.

به عبارت دیگر، آنچه ماهیتش قابل تعریف است، جرایم هستند، نه جرم که آنها نیز بر حسب ارکان و شرایطشان تعریف می‌شوند؛ مثلاً اختلاس جرمی است که به موجب آن کارمند دولت، اموال دولتی یا اموال اشخاص را که بر حسب وظیفه به وی سپرده شده، برداشت و تصاحب نماید یا هرزه نگاری جرمی است که بر اساس آن شخصی محتویات مستهجن را تولید نماید یا انتشار دهد؛ در واقع لفظ «جرمی» قیدی است بر هموارسازی یک تعریف و الا بدون آوردن این اصطلاح نیز جرایم قابل تعریف اند.

علم جرم‌شناسی دارای یک پیشینه صد ساله است و در حقیقت در پی کشف عوامل جرم‌زا و شرایط موثر در بروز رفتار جنائی بوده تا به مدد آن و البته بهره‌گیری از تمامی تخصص‌های علمی به روش‌های پیشگیری از حدوث جرائم و روش‌های درمان و اصلاح و تربیت بزهکاران دست یابد.

در جرم‌شناسی، جرم صرفاً دارای یک مفهوم مجرد حقوقی نیست. در این رشته، جرم از منظر اجتماع و با توسل به علوم روان‌شناسی و زیست‌شناسی تحلیل می‌شود تا عوامل ارتکاب جرم و طرق پیشگیری از وقوع آن تبیین شود.^۴

مفهوم شناسی حقوق

هر جا که رابطه‌ای وجود داشته باشد «حقوق» نیز حاضر و آماده است. رابطه موجر و مستاجر، رابطه خریدار و فروشنده، رابطه کارفرما و کارگر، رابطه استاد و شاگرد، رابطه زن و شوهر، رابطه والدین و فرزندان، رابطه ادارات با ارباب رجوع، رابطه مجرم و قربانی و دستگاه قضایی، حتی در رابطه اشخاص با گیاهان و جانوران و اشیاء نیز حکومت حقوق متصور است. برای نمونه آنجا که فرد برای شکار حیوان یا قطع درختان یا بهره‌برداری از یک معدن با این پدیده‌ها ارتباط پیدا می‌کند، حقوق حضور خود را

^۲ جر، خلیل، ۱۳۷۵، فرهنگ لاروس، ترجمه سید حمید طبیبیان، جلد ۱، چاپ ششم، تهران: انتشارات امیرکبیر، ص ۷۳۹.

^۳ جعفری لنگرودی، محمدجعفر، ۱۳۷۷، ترمینولوژی حقوق، تهران: کتابخانه گنج دانش، چاپ چهاردهم، ص ۱۹۰.

^۴ عبدالمنعم، سلیمان، ۱۴۱۶، اصول علم الاجرام و الجزاء، المؤسسة الجامعه للدراسات والنشر و التوزیع، بیروت: الطبعة الاولى، ص ۱۰۲.

به منظور تعیین و تنظیم این رابطه ها و مسائل ابراز می‌کند. در واقع، حقوق مجموعه‌ای از ارزش‌ها و ضوابط یا باید‌ها و نبایدهایی با جنبه الزام آوری هستند که روابط موجود در اجتماع را ساماندهی می‌کنند. حقوق معمول به صورت ترکیب اضافی به کار می‌رود. برای نمونه حقوق خانواده یا حقوق رسانه، حقوق اداری، حقوق محیط زیست، حقوق تجارت و دیگر موارد مشابهی که دیده می‌شود. این گوناگونی در عناوین به سبب تنوع در موضوع و دامنه روابط و موضوعاتی است که علم حقوق بر آنها حاکمیت دارد. مثابه آن دسته از ارزش‌ها و ضوابط حقوقی حاکم بر روابط و مسائل زناشویی، حقوق خانواده یا باید‌ها و نبایدهای حاکم بر روابط بازرگانان و اعمال تجارتي را حقوق تجارت می‌نامند.

مفهوم جرایم سمعی بصری

سمعی از ریشه سمع به معنای شنیدنی و شنیداری گرفته شده است. واژه بصری هم از ریشه بصر به معنی دیداری و دیدنی اخذ شده است. معانی گفته شده، معنای عام و کلی این دو مفهوم است. در جرایم مربوط به صوت و تصویر، گونه‌های خاصی از آثار دیداری و شنیداری مورد توجه قانون‌گذار قرار گرفته است و قانون‌گذار با توجه به ارزش‌های جامعه و دیگر مصلحت‌های جامعه، به جرم انگاری در این حوزه پرداخته است. صوت و تصویر موضوع اصلی جرایم سمعی و بصری است.

وسایل و ابزار ارتکاب جرایم سمعی و بصری

برخی از جرایم، جهت وقوع نیاز به ابزارهای دارند. جرایم سمعی و بصری از آن دسته جرایم هستند. جرایم سمعی و بصری به واسطه برخی وسایل امکان تحقق دارند؛ که ما در اینجا از آنها به عنوان وسایل ارتکاب جرایم سمعی و بصری یاد می‌کنیم. ماده ۶۴۰ تعزیرات وسایلی را که با آنها ارتکاب جرایم سمعی و بصری امکان‌پذیر است را بر شمرده است. در خصوص این که آیا مصادیق مذکور در این ماده جنبه تمثیلی دارند یا حصری هستند؛ بین حقوقدانان اختلاف نظرهای به چشم می‌خورد. برخی از حقوقدانان معتقدند که وسایل مذکور در این ماده جنبه حصری دارند و با توجه به تفسیر مضیق از قوانین جزایی، نمی‌توان وسایل دیگری را به وسایل مذکور در این ماده اضافه نمود. این دسته از حقوقدانان جهت اثبات حصری بودن وسایل مذکور در این ماده به نظریه شماره ۷/۲۱۹۱ مورخ ۱۳۸۲/۳/۲۱ اداره حقوقی قوه قضائیه استناد می‌کنند. این نظریه چنین بیان می‌دارد که «با توجه به تبصره یک ماده 640 قانون مجازات اسلامی چون کامپیوتر جزء اشیاء مندرج در بندهای ۱/۳/۲/۱/۴ قانون مذکور نمی‌باشد از شمول ماده‌ی ۶۴۰ خارج بوده و باید به صاحب آن مسترد گردد.^۵» به نظر می‌رسد که استناد به این نظریه جهت اثبات حصری بودن وسایل ارتکاب جرایم سمعی و بصری صحیح نباشد چرا که تبصره یک ماده‌ی ۶۴۰ ارتباطی با حصری یا تمثیلی بودن وسایل ارتکاب این جرایم ندارد. این تبصره تنها در مقام بیان عوامل موجه جرم است و مربوط به اشیایی است که با رعایت موازین شرعی و برای مقاصد علمی یا هر مصلحت حلال عقلانی دیگر مورد استفاده متعارف قرار می‌گیرند و به موضوع بحث ارتباطی ندارد. از سوی دیگر در قسمت اخیر بند 1 ماده‌ی ۶۴۰ آمده است که «به طور کلی هر چیزی که عفت و اخلاق عمومی را جریحه‌دار نماید» ذکر این عبارت دلیلی بر این مدعاست که این اشیاء جنبه حصری ندارند؛ پس بنابراین نظریه اداره حقوقی، دلیل قابل پذیرشی برای حصری بودن وسایل مذکور در ماده‌ی ۶۴۰ نیست.

^۵ ایرانی ارتباطی، بابک، ۱۳۸۴، مجموعه نظریه‌های مشورتي جزایی ۱۳۸۳-۱۳۴۲، تهران: انتشارات مجد، ص ۴۲۶.

در ماده ۶۴۰ تعزیرات وسایل ارتکاب جرایم مربوط به صوت و تصویر بیان شده است. مهمترین وسایل جرایم سمعی و بصری

عبارتند از:

- ✓ نوشته
- ✓ طرح
- ✓ گراور
- ✓ نقاشی
- ✓ اعلانات و علائم
- ✓ فیلم و نوار سینما

رفتارهای مجرمانه جرایم سمعی و بصری

جرایم سمعی و بصری به طرق مختلف امکان ارتکاب دارند. به طوری که می‌توان گفت راه‌های ارتکاب این جرایم، فقط مختص این جرایم بوده و از این حیث از سایر جرایم متمایز می‌گردند. جرایم سمعی و بصری که در ماده‌ی ۶۴۰ تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ مد نظر قانون‌گذار تصویب شده است عبارتند از:

- ✓ تجارت
- ✓ وارد یا صادر کردن
- ✓ نمایش و در معرض انظار عمومی قرار دادن
- ✓ ترویج و انتشار دادن
- ✓ تکثیر و توزیع
- ✓ کرایه دادن

بررسی نقادانه جرایم سمعی و بصری در حقوق کیفری ایران

با وقوع جرم، عکس العمل جامعه یا به صورت مجازات است یا اقدام تامینی و تربیتی، وقتی ارتکاب جرم همراه با تقصیر مرتکب آگاه و آزاد باشد، عکس العمل به صورت مجازات است.^۶

هدف اصلی مجازات مبارزه علیه بزه‌کار و ایجاد نظم و امنیت در جامعه می‌باشد، نقش قوانین کیفری ریشه‌کن ساختن فساد و پیشگیری از آلودگی در جامعه است. کیفر به عنوان آخرین اقدام در جهت تادیب و تربیت افراد، اصلاح جامعه و از بین بردن تباهی‌ها موردنظر است.

در خصوص جرایم بحث سمعی و بصری که سمت و سوی اجتماعی خاصی را دارار می‌باشد. یکی از واکنش‌های اجتماعی که به صورت رنج و تعب بر بزه‌کار می‌باشد پاسخ کیفری مجازات است. این رنج و تعب از نظر محدودکنندگی که ایجاد می‌نماید به دو نوع تقسیم می‌شود که در مبحث اول به مجازات‌های سالب یا محدودکننده آزادی و در مبحث دوم به مجازات‌های غیرسالب آزادی خواهیم پرداخت.

^۶ گلدوزیان، ایرج، ۱۳۷۸، بایسته‌های حقوق جزای عمومی، تهران، نشر میزان، چاپ دوم، ص ۲۸.

مبحث اول: مجازات‌های سالب و محدودکننده آزادی

در خصوص بحث جرایم سمعی و بصری نیز یکی از ابزار برخورد با مجرمین استفاده از مجازات‌های سالب آزادی می‌باشد که در قوانین موضوعی کشور ما توسط مقنن وضع گردیده است این قبیل مجازات‌ها شامل تبعید، حبس می‌گردد که طی دو گفتار ابتدا به بررسی مجازات حبس در قبال جرایم سمعی و بصری سپس در گفتار دوم به بررسی مجازات تبعید خواهیم پرداخت.

گفتار اول: حبس

کیفر حبس، به عنوان یکی از مؤثرترین وسایل دفاع جامعه در برابر تبهکاران و وسیله دور نگهداشتن آنان از اجتماع در قوانین جزایی ایران پذیرفته شده است. و از مجازات‌های سالب آزادی حبس است که اغلب در جرایم تعزیری مورد استفاده قرار می‌گیرد برحسب نوع جرم حبس ممکن است دائم و غیردائم یا موقت باشد مدت آن از یک روز شروع می‌شود حبس عبارت است از سلب آزادی از محکوم علیه در اجرای حکم قطعی^۷

در ماده ۷۴۲ قانون مجازات اسلامی یا همان ماده ۱۴ قانون جرایم رایانه‌ای یکی از مجازات‌های مقرر برای مرتکبین انتشار توزیع یا معامله، ذخیره یا نگهداری یا تجارت حامل‌های محتویات مستجهن به وسیله سامانه‌های رایانه‌ای حبس از ۹۱ روز تا دو سال می‌باشد. در ادامه در ماده ۷۴۳ قانون مجازات اسلامی تحریک و ترغیب، تهدید یا تطمیع یا ضریب آموزشی یا تسهیل دستیابی به محتویات مستجهن حبس از ۹۱ روز تا یکسال محکوم خواهد شد.

همچنین در مواد ۷۴۴ و ۷۴۵ قانون مجازات اسلامی میزان حبس از ۹۱ روز تا دو سال برای مرتکبین فعل تحریف یا تغییر صوت یا تصویر دیگری که موجب هتک حیثیت و آبروی او شود همچنین هر کسی صوت یا تصویر یا فیلم خصوصی یا خانوادگی را بدون رضایت او جز در موارد قانونی منتشر کند و در دسترسی دیگران قرار دهد.

مجازات حبس از مجازات‌های تعزیری درجه ۵ برای مرتکبین تهدید به وسیله آثار مستجهن به منظور سوءاستفاده جنسی، اخاذی، جلوگیری از احقاق حق یا هر منظور نامشروع و غیرقانونی دیگر قرار دهند و کسانی که اقدام به تهیه عکس یا فیلم از محل‌های اختصاصی بانوان که فاقد پوشش مناسب می‌باشد می‌یابند و یا اقدام به تهیه عکس یا فیلم مبتذل از مراسم خانوادگی و اقتصادی دیگران و توزیع و تکثیر آن می‌نمایند منظور گردیده است.

از مجموعه احکام و وظایف پیش‌بینی شده در آیین‌نامه می‌توان چنین استنباط کرد که هدف از اجرای محکومیت حبس، عمدتاً اصلاح و بازپروری محکومین و آماده‌سازی دوباره آنان برای بازگشت به جامعه است. حال با توجه به تراکم زندان‌ها و فضای ناکافی برای زندانیان و عدم اجرای صحیح برنامه‌های آموزشی و اصلاحی، این هدف و کارایی آن مورد تردید قرار می‌گیرد.

گفتار دوم: تبعید

یکی دیگر از پاسخ‌های کیفری رایج که سالب آزادی می‌باشد تبعید یا نفی بلد می‌باشد. «اجبار کردن شخصی توسط حکومت برای زندگی در محل خاص را تبعید می‌نامند، در زمان تبعید شخص باید خود را به صورت دائم به مقامات تعیین شده معرفی کند و نباید در تمام مدت زمان تبعید اقدام به ترک محل تبعید نماید»

^۷ همان منبع، ص ۳۹.

تبعید غالباً به صورت اقامت اجباری در نقطه معین یا ممنوعیت از اقامت در محل معین اعمال می‌گردد. این مجازات اغلب به صورت مجازات‌های تکمیلی اختیاری، گاهی اقامت اجباری و منع از اقامت در نقطه یا نقاط معین در مجازات‌های اصلی تحت عنوان مجازات‌های بازدارنده اعمال می‌گردد. طبق ماده ۲۳ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ اقامت اجباری در محل معین و منع از اقامت در محل یا محل‌های معین از مجازات‌های تکمیلی و تبعی محسوب گردیده است. در بررسی مجازات‌های مقرر قانون‌گذار سیاست کیفری ایران به مواردی بر می‌خوریم که عنوان مفسد فی الارض بر مجرمین جرایم سمعی و بصری نهاده شده است در فقه اسلامی نیز جزای کسانی که قصد به فساد کشاندن جامعه اسلامی را دارند مجازات تبعید یا نفی بلد مقرر شده است. یکی از کیفرهای فساد فی الارض تبعید یا نفی بلد است که مدت آن حداقل یکسال است و بعد از انقضای مدت مذکور، تا زمانی که محکوم علیه توبه ننماید همچنان در تبعید باقی خواهد ماند.

مبحث دوم: مجازات‌های غیر سالب آزادی

برخی از مجازات‌ها سلب کننده آزادی نیستند و غیر از حبس و تبعید می‌باشند که در این مبحث، بررسی و عنوان این گونه پاسخ‌های حقوق کیفری طی هفت گفتار خواهیم پرداخت که عبارتند از: اعدام، شلاق، جزای نقدی، ضبط و معدوم نمودن وسایل مرتبط با جرم، ابطال مجوز پرونده مسبب، توقیف و تعطیلی محل کسب و محرومیت از حقوق اجتماعی.

گفتار اول: اعدام

مجازات اعدام در یک تقسیم‌بندی از اقسام مجازات‌ها در شمار مجازات‌های بدنی قرار می‌گیرد که منجر به سلب جان فرد مجرم می‌شود.

در ماده چهارم قانون نحوه مجازات سمعی و بصری نیز زمانی که مرتکب با سوءاستفاده از آثار مستجهن و مبتذل، اقدام به تهدید و برقراری رابطه زنا نماید مجازات چنین رفتاری را مجازات جرم زنا یا به عفت دانسته است. حفظ عفت و اخلاق عمومی و جلوگیری از گسترش فحشاء و بی بند و باری از مهمترین مقاصد قانون گذار در تدوین و تصویب مقررات مربوط به امور سمعی و بصری بوده است. افشای برخی مسائل خصوصی حتی به رغم رضایت دارنده حریم خصوصی مجاز نیست، زیرا اشاعه فحشاء محسوب می‌شود.

فحشاء در لغت به معنای معصیت، عمل زشت، بدی که از حد بگذرد یا زنا و نابکاری است.^۸

فحش و فحشاء و فاحشه به معنای هر گونه رفتار و گفتاری است که زشتی آن بزرگ باشد.^۹

در تعریف این واژه نیز آمده است: فحشاء به معنای گفتار و رفتار ناپسند و قبیح است و در احادیث بسیار دیده می‌شود که لفظ فاحشه بکار رفته است و منظور از آن، گناه و معصیتی است که زشتی و قبحش بسیار است.^{۱۰} فیروز آبادی؛ فاحشه را به معنای گناهان دارای قبح شدید و هر آنچه خداوند از آن نهی کرده است دانسته و فحشاء را به معنی ندادن زکات تعریف نموده است.^{۱۱}

^۸ معین، محمد، ۱۳۶۲، فرهنگ فارسی معین، جلد دوم، چاپ پنجم، تهران: انتشارات امیرکبیر، ص ۴۹۰.

^۹ راغب اصفهانی، حسین، ۱۳۹۹، معجم مفردات الفاظ القرآن، تحقیق ندیم مرعشی، مطبعه التقدم العربی، ص ۳۲۲

^{۱۰} ابن منظور، ابن منظور، جمال الدین ابن مکرم، ۱۴۰۵، لسان العرب، جلد دهم، قم، نشر ادب الجوز، ص ۱۹۲

^{۱۱} فیروز آبادی، مجدالدین، ۱۹۶۲، قاموس المحيط، جلد دوم، قاهره، مطبعه السعاده، ص ۴۱۱

انتشار عکس‌ها و تصاویر و مطالب خلاف عفت عمومی به هر طریق نقش و تأثیر بسزایی در اشاعه تفکر نادرست و سوق دادن افراد جامعه به ارتکاب اعمال ناپه‌نجان دارند. این‌گونه مسائل افکار ضعیف را تحریک می‌کند و باعث گمراهی آنان می‌شود. افراد به هنگام مشاهده یا مطالعه عکس‌ها، تصاویر و مطالب خلاف اخلاق از خود فارغ شده و چنین تصور می‌کنند که این تصاویر واقعی و حقیقی‌اند. بدین ترتیب امیال و خواسته‌های غریزی آنان تحریک می‌شود و درصدد می‌آیند به هر نحو ممکن آن‌ها را ارضاء کنند. در این مسیر بسیار امکان دارد که به انواع اعمال منحرف دست بزنند. پرفسور کنستان چنین تلقینی را «عام جرم زای فوق العاده قوی» نامیده است.^{۱۲}

ماده ۸۲ قانون مجازات اسلامی در این ماده مقرر می‌دارد: «حد زنا در موارد زیر قتل است و فرقی بین جوان و غیر جوان و محصن و غیر محصن نیست ... در زنا به عفت و اکراه که موجب قتل زانی اکراه کننده است.»^{۱۳}

در قوانین مربوط به امور سمعی و بصری، از تصویب نخستین قوانین در این زمینه تا به حال، موضوع مقابله با اشاعه فحشاء و بی بند و باری در این قوانین ظهور داشته است. اما توجه به این موضوع از سوی مقام قانون‌گذاری یکسان نبوده است؛ چرا که از یک طرف، در برهه‌های زمانی مختلف مواضع قانون‌گذار نسبت به این موضوع دارای شدت و ضعف بوده است و از طرف دیگر، به تغییر نگرش و رویکرد قانون‌گذار نسبت به موارد جریحه‌دارکننده عفت و اخلاق عمومی مربوط می‌شود که نقطه اوج این تغییر را می‌توان با پیروزی انقلاب اسلامی و پایه‌گذاری یک نظام مبتنی بر ارزش‌های اسلامی به جای نظام سلطنتی دین جدا مشاهده نمود.

همچنین این برخورد متفاوت از سوی قانون‌گذار نیز می‌تواند متأثر از تغییر رویکرد دشمنان خارجی در مقابله با کشور ایران دانست، بنحوی که می‌توان گفت تعداد قوانین و مقرراتی که در خصوص مبارزه با فحشاء و بی بند و باری تصویب شده است بر حسب رشد و گسترش وسایل و تجهیزات جدید سمعی و بصری در حال افزایش بوده است.

به عنوان نمونه از اولین مقرراتی که در خصوص امور سمعی و بصری و موضوع مقابله با فحشاء تدوین و تصویب گردیده است، بند ۳۸ ماده یک آئین نامه امور خلافی مصوب ۱۳۲۴ می‌باشد که در آن قانون از موارد سمعی و بصری تنها به تصاویر، عکس‌ها و فیلم‌های سینمایی اشاره گردیده بود اما به مرور زمان و با روی کار آمدن وسایلی چون تلویزیون، رایانه، اینترنت، ماهواره، دیسک‌ها و لوح‌های فشرده و ... قوانین جداگانه‌ای به صورت تخصصی به موضوع مقابله با اشاعه فحشاء به تصویب رسیده است.^{۱۴}

همچنین زمانی که مرتکب با به کارگیری تهدید موضوع ماده چهارم اقدام به برقراری رابطه جنسی غیر زنا نماید، که به مجازات آن که حد است می‌رسد؛ بنابراین اگر مرتکب، قربانی را وادار به برقراری رابطه جنسی از نوع لواط یا مساحقه نماید، حسب مورد مجازات می‌شود که امکان دارد طبق ماده ۱۲۳۴ قانون مجازات محکوم به اعدام گردد.

گفتار دوم: شلاق

تازیانه یا شلاق نیز در شمار کیفرهای بدنی است. ولی مجازات شلاق در کشور ما به عکس مجازات قطع عضو دارای سابقه قانون‌گذاری است. با آنکه قانون لغو مجازات شلاق (مصوب تیر ۱۳۴۴) موارد خاص و نادر مجازات مذکور را از قوانین کیفری آن

^{۱۲} کی‌نیا، مهدی، ۱۳۷۳، مبانی جرم‌شناسی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ چهارم، ص ۵۲۷.

^{۱۳} فصلنامه دیدگاه‌های حقوق قضائی، شماره ۵۹، پاییز ۱۳۹۱، ص ۳۰.

^{۱۴} مومنی‌نیا، حسن، ۱۳۹۵، بررسی مبانی جرم‌انگاری امور سمعی و بصری غیر مجاز در حقوق کیفری ایران، اولین همایش ملی آینده پژوهی علوم انسانی و امنیت اجتماعی، ص ۳.

زمان حذف کرد، ولی اصلاحات قانون مجازات عمومی (مصوب خرداد ۱۳۵۲) بر آن بود که یک بار برای ابد قلم بطلان بر این مجازات کشد.^{۱۵}

مجازات شلاق از پاسخ‌های کیفری مدنظر قانون‌گذار در سیاست جنایی در قبال جرایم سمعی و بصری بوده است در ماده ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی یکی از مجازات‌های مقرر برای مرتکبین جرایم مندرج در این ماده ۷۵ ضربه شلاق می‌باشد. در تبصره سه ماده ۳ قانون نحوه مجازات سمعی و بصری نیز مجازات شلاق از ۳۰ تا ۷۴ ضربه از مجازات‌های مقرر برای مرتکبان است که سپس در تبصره ۴ همان ماده و در ماده ۸ همان قانون مجازات شلاق برای مرتکبان فعل مادی این ماده منظور گردیده است.

گفتار سوم: جریمه نقدی

جزای نقدی در زمره مجازات‌های تعزیری اصلی و یا متمیمی است و بنا به تعریف عبارت است از «الزام محکوم علیه به استناد حکم محکومیت به پرداختن مبلغی وجه نقد به نفع دولت. جزای نقدی برخلاف دیه دین نیست که بر ذمه محکوم علیه مستقر شود و بتوان پس از فوت از ترکه استیفا کرد. علاوه بر آن، جزای نقدی قابل مصالحه نیست و به مجنی علیه و یا وراث او تعلق نمی‌گیرد.»^{۱۶}

در بسیاری از کشورها در جهت سیاست حبس‌زدایی و تلاش در راستای رفع بحران حاکم بر زندان‌ها، دگرگونی عمیقی در نظام مجازات‌ها و ضمانت اجرای کیفری ایجاد شده است و این طور به نظر می‌رسد که گرایش به سوی جزای نقدی بیش از سایر مجازات‌های جایگزین، نمود یافته است. این تغییرات که در قوانین سایر کشورها اتفاق افتاده، همگی حاکی از مشکلات پدید آمده از ناحیه اعمال مجازات زندان، و تلاش کشورها برای رهایی و حل این مشکلات است. حقوق‌دانان برای کیفر مجازات نقدی در مقاسه با سایر مجازات‌ها امتیازاتی برشمرده‌اند؛ که مهمترین آنها عبارتند از:

- ✓ جزای نقدی فاقد آثار روحی روانی است و موجب فساد و تباهی فرد نمی‌شود.
  - ✓ تکرار آن، برخلاف مجازات زندان، موجب از بین رفتن اثر بازدارنده آن نیست.
  - ✓ ایجاد تناسب بین جرم و جزای نقدی از هر مجازات دیگری آسان‌تر است.
  - ✓ جزای نقدی، بهترین عامل بازدارنده برای جرایم علیه اموال محسوب می‌شود.
- البته مجازات جزای نقدی، علی‌رغم محاسنی که دارد، معایبی نیز دارد. وجود همین معایب موجب آن شده است که برخی با این مجازات مخالفت کنند. مهمترین معایبی که برای مجازات جزای نقدی می‌توان عنوان کرد، عبارتند از:
- ✓ اعمال مجازات جزای نقدی، مغایر با اصل شخصی بودن مجازات‌هاست.
  - ✓ مجازات جزای نقدی، به علت این‌که بر افراد فقیر، بیش از افراد غنی فشار وارد می‌کند، ناعادلانه
  - ✓ و نابرابر است.
  - ✓ اجرای مجازات جزای نقدی، حتمی نیست، چرا که در موارد بسیاری منجر به حبس افراد می‌شود.

از خصوصیات این نوع مجازات می‌توان به ایجاد تناسب آسانتر میان جرم و مجازات نقدی از هر مجازات دیگر، هزینه برنبودن برای دولت، بلکه منبع درآمد بودن برای دولت و یا مقرون و اقتصادی بودن این کیفر، از انتقادات وارد بر این کیفر و پاسخ

^{۱۵} اردبیلی، محمدعلی، ۱۳۷۸، حقوق جزای عمومی، جلد دوم، چاپ دوم، تهران، انتشارات میزان، ص ۱۱

^{۱۶} اردبیلی، محمدعلی، ۱۳۷۸، حقوق جزای عمومی، جلد دوم، چاپ دوم، تهران، انتشارات میزان، ص ۱

جزائی حقوق می‌توان به مغایرت با اصل شخصی بودن مجازات به دلیل اینکه اجرای کیفر نقدی موجب کسر و نقصان دارایی همه افراد و کسانی است که از این منبع، زندگیشان تامین می‌شود و تضييع حقوق مالی آنها احتمالی است.^{۱۷}

در ماده ۷۴۳ قانون مجازات اسلامی در بحث جرایم رایانه‌ای جزای نقدی از پنج میلیون ریال تا بیست میلیون ریال برای تحریک یا ترغیب یا تهدید و تطمیع کننده و همچنین آموزش و تسهیل کننده دستیابی به داده‌های حامل تصاویر مستهجن و جزای نقدی دو تا پنج میلیون ریال برای مرتکبین همین جرم با داده‌های حامل محتویات مبتذل مقرر داشته است. در بند ب همین ماده جزای نقدی از ۵ تا ۲۰ میلیون ریال برای تحریک یا ترغیب یا تهدید و دعوت و فریب و آموزش و تسهیل انحرافات مبنی بر اعمال خشونت آمیز و استعمال مواد مخدر و روان‌گردان و خودکشی مقرر داشته است.

گفتار چهارم: ضبط و معدوم نمودن وسایل مرتبط با جرم

مصادره یا ضبط اموال عبارت است از استیلای دولت بر تمام یا قسمتی از دارایی موجود محکوم علیه به موجب حکم دادگاه. مصادره اموال بر دو گونه است: مصادره عام و مصادره خاص.^{۱۸}

مصادره عام به توقیف تمام اموال موجود محکوم علیه اعم از نقدی و غیرنقدی، منقول و غیرمنقول گویند، مصادره خاص نیز عبارت است از مالکیت دولت بر بخشی از اموال که گاه موضوع جرم، گاه محصول جرم و گاه ابزار و آلت جرم به شمار می‌آید. ضبط اشیاء و اموال که یا از جرم تحصیل شده و یا وسیله ارتکاب جرم بوده مجازات تتمیمی اجباری است.^{۱۹}

در مجازات‌های مرتبط با جرایم سمعی و بصری مقرر در قوانین موضوعه کیفری ایران ابتدا در تبصره ۲ ماده ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی در خصوص اشیای موضوع جرم که شامل نوشته یا طرح، گراور، نقاشی، تصاویر، مطبوعات، اعلانات، علائم، فیلم، نوار سینما و یا به طور کلی هر چیزی که عفت و اخلاق عمومی را جریحه‌دار نماید و موضوع افعال مجرمانه مذکور در این ماده باشد، ضبط و محو آثار می‌گردد و جهت استفاده لازم به دستگاه دولتی ذیربط تحویل خواهد شد.

در بند الف ماده سه قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیرمجاز دارند ضبط تجهیزات مربوطه از شمار مجازات‌های متعدد این ماده است که برای مرتکبین افعال مجرمانه مذکور در این ماده مقرر شده است، همچنین در بند ب تبصره ۶ همین ماده ضبط کلیه تجهیزات محکومین و نوارها و دیسک‌ها و لوح‌های فشرده مکشوفه مقرر شده است، در بند ج تبصره سوم این ماده نیز ضبط کلیه تجهیزات به عنوان تعزیر آمده است.

طی ماده ۱۲ قانون مجازات سمعی و بصری کلیه وسایل و تجهیزات مربوط به قانون سمعی و بصری که از محکومان ضبط می‌گردد به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تحویل می‌شود و در خصوص وسایل و تجهیزات تحویل شده از سوی مراجع ذی صلاح در شهرستان‌ها نیز به همین نحو عمل می‌شود.^{۲۰}

^{۱۷} همان منبع ۱۲۱.

^{۱۸} اردبیلی، محمدعلی، ۱۳۷۸، حقوق جزای عمومی، جلد دوم، تهران، چاپ دوم، انتشارات میزان، ص ۱

^{۱۹} همان، ص ۱۷۲

^{۲۰} قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیرمجاز دارند مصوب، ۱۳۸۶/۱۰/۱۶ مندرج در روزنامه رسمی، شماره ۱۸۳۲۹.

گفتار پنجم: ابطال مجوز و پروانه کسب

لغو یا ابطال پروانه کار یا جواز کسب نیز نوعی ممنوعیت از ادامه فعالیت‌های بازرگانی و تجاری به شمار می‌رود. صاحبان صنوف مختلف، بازرگانان، صنعتگران برای دایر کردن محل کسب و اشتغال به کار معین موظفاند پروانه کسب یا تولید و یا فعالیت از اتحادیه‌های صنفی یا مقامات صلاحیت‌دار دولتی اخذ کنند.^{۲۱}

در قانون نحوه مجازات سال ۱۳۸۶ شاهد یک نوآوری نسبت به قوانین سابق در حوزه فعالیت‌های غیر مجاز آثار سمعی و بصری هستیم. این نوآوری تعیین مسئولیت کیفری برای اشخاص حقوقی است تبصره ۲ ماده ۲ قانون مذکور چنین مقرر داشته است که «در خصوص شخصیت‌های حقوقی، بالاترین مقام اجرائی تصمیم‌گیرنده مسؤول خواهد بود» یکی از مجازات‌های که برای اشخاص حقوقی در نظر گرفته می‌شود، ابطال مجوز است.

این نوع مجازات در قبال جرایم سمعی و بصری به چشم می‌خورد، در قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیرمجاز دارند در ماده سه این قانون برای عوامل تولید، توزیع، تکثیر و دارندگان آثار سمعی و بصری غیرمجاز با توجه به محتوای اثر، ابطال مجوز کسب را مقرر داشته است، و این مجازات را به عنوان یکی از پاسخ‌های کیفری در مورد مرتکبان جرایم صوتی و تصویری که موسسه یا

مرکزی برای این امر دایر نموده‌اند قرار داده است. لازم به ذکر است طی این ماده و دو ماده قبل این قانون اشخاص حقوقی و شرکت‌ها و موسسات تبلیغاتی صوتی و تصویری که فعالیت آنها در راستای تولید و توزیع و تکثیر و انتشار آثار هنری مانند: لوح‌های فشرده، فیلم، نوار کاست و ... غیرمجاز باشد بالاترین مقام

اجرائی تصمیم‌گیرنده آن موسسه یا شرکت مسئول کیفری و قانونی خواهد داشت و پروانه کسب و اشتغال آن مرکز به موجب این قانون برابر حکم قضایی باطل خواهد شد.^{۲۲}

گفتار ششم: توقیف و تعطیلی اماکن کسب

تعطیل کردن واحد صنفی یا موسسه تولیدی یا خدماتی مجازاتی است که گاه زیان مالی فراوان به محکوم علیه وارد می‌سازد. لیکن اقدام مذکور ممکن است جنبه تامینی نیز داشته باشد. تعطیلی کردن واحد صنفی یا موسسه تولیدی یا خدماتی یعنی ممنوعیت از ادامه بهره‌برداری از واحد یا موسسه مذکور از جمله مجازات‌های مالی محسوب می‌گردد، تعطیلی کردن واحد صنفی اگر به موجب حکم دادگاه باشد بی شک مجازات است ولی تعطیل کردن موقت واحد صنفی یا محل کسب ممکن است مجازات انتظامی محسوب می‌گردد.

توقیف اماکن کسب، که یک ضمانت اجرای دو وجهی محسوب می‌شود، و از مجازات‌های مندرج در قانون سال ۱۳۸۶ است. توقیف اماکن کسب از آن جهت دو وجهی محسوب می‌شود که از یک سو نوعی مجازات حبس برای شخص حقوقی است و از سوی دیگر نوعی جریمه برای مالک آن مکان که در آن جرم واقع شده است، محسوب می‌شود. چرا که با توقیف یک مکان کسب مالک یا منتفع از آن مکان دیگر نمی‌تواند از منافع آن مکان استفاده کند و از این جهت متحمل ضرر و زیان، خواهد شد.

^{۲۱} صناعی، پرویز، ۱۳۵۳، حقوق جزای عمومی، جلد دوم، تهران، دانشگاه ملی ایران، 1353، ص 98

^{۲۲} پورشکیبایی، پیروش، ۱۳۹۱، مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی در امور سمعی و بصری، مجله کارگاه، سال ششم، شماره 23، ص ۶۵.

در تبصره یک ماده سوم قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصر فعالیت غیرمجاز دارند قانون‌دار نیروی انتظامی را موظف به پلمپ مراکز فعالیت تجاری در زمینه توزیع، تولید، تکثیر و عرضه آثار، نوارها و لوح فشرده صوتی و تصویری که بدون اخذ مجوز از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی اقدام به این فعالیت تجاری می‌نمایند نموده است.

گفتار هفتم: محرومیت از حقوق اجتماعی

حق یا حقوقی که محکوم علیه به موجب حکم دادگاه از داشتن آن محروم می‌گردد عبارت است از بعض حقوقی که قانون اساسی برای شهروندان ایران به رسمیت شناخته و یا امتیازهایی که بر طبق مقررات خاص اعطای آن تصویب شده است، مانند حقوق سیاسی، اجتماعی و فرهنگی^{۲۳}.

قانون مجازات اسلامی محرومیت از حقوق اجتماعی را به عنوان متمیم حکم کیفری یا بازدارنده پذیرفته است لیکن در ماده ۲۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ آمده است.

حقوق اجتماعی موضوع این قانون به شرح زیر است:

✓ داوطلب شدن در انتخابات ریاست جمهوری، مجلس خبرگان رهبری، مجلس شورای اسلامی و شوراهای اسلامی شهر و روستا.

✓ ب عضویت در شورای نگهبان، مجمع تشخیص مصلحت نظام یا هیات دولت و تصدی معاونت رئیس جمهور.

✓ تصدی ریاست قوه قضائیه، دادستانی کل کشور، ریاست دیوان عالی کشور و ریاست دیوان عدالت اداری.

✓ انتخاب شدن یا عضویت در انجمن‌ها، شوراهای، احزاب و جمعیت‌ها به موجب قانون یا با رای مردم.

✓ عضویت در هیات‌های منصفه و انجمن شوراهای حل اختلاف

✓ اشتغال به عنوان مدیر مسول یا سردبیر رسانه‌های گروهی.

✓ استخدام و یا اشتغال در کلیه دستگاه‌های حکومتی اعم از قوای سه‌گانه و سازمان‌ها و شرکت‌های وابسته به آنها،

صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، نیروهای مسلح و سایر نهادهای تحت نظر رهبری، شهرداری‌ها و موسسات مامور به خدمات عمومی و دستگاه‌های مستلزم تصریح یا ذکر نام برای شمول قانون بر آنها.

✓ اشتغال به عنوان وکیل دادگستری و تصدی دفاتر ثبت اسناد رسمی و ازدواج و طلاق و دفتراری.

✓ انتخاب شدن به سمت قیم؛ امین، متولی، ناظر یا متصدی موضوعات عام.

✓ د انتخاب شدن به سمت داور یا کارشناسی در مراجع رسمی.

✓ استفاده از نشانه‌های دولتی و عناوین افتخاری.

✓ تاسیس، اداره یا عضویت در هیات مدیره شرکت‌های دولتی، تعاونی و خصوصی یا ثبت نام تجاری یا موسسه آموزشی،

پژوهشی، فرهنگی و علمی^{۲۴}

^{۲۳} گرجی، ابوالقاسم، ۱۳۸۵، حقوق جزای عمومی اسلام، تهران، نشر موسسه حقوق تطبیقی، ص 85

^{۲۴} قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱، مندرج در روزنامه رسمی شماره 19873 مورخ 6/3/1391.

نتیجه‌گیری

از جمله جرایم که در حقوق کیفری ایران به آن اشاره شده است، جرایم سمعی و بصری نام دارد. جرایم سمعی و بصری با ابزار مختلفی از قبیل نوشته، فیلم و نوار سینما و ... امکان ارتکاب دارند که هریک از وسایل مذکور باید واجد شرایطی باشند تا جرم محقق شود. رفتارهای مجرمانه جرایم مربوط به صوت و تصویر نیز از تنوع زیادی برخوردار هستند. رفتارهای از قبیل تجارت، وارد یا صادر کردن، نمایش و در معرض انظار عمومی قرار دادن، کرایه دادن و ... رفتارهای مجرمانه این جرایم را تشکیل می‌دهند.

با توجه به اینکه استفاده از حربه‌ی کیفری برای حمایت از امری، علی‌الاصول می‌بایست به عنوان آخرین راه حل باشد، و به حق نیز همین است، توجیه چرایی جرم انگاری در حوزه فعالیت‌های سمعی و بصری ضروری می‌نمود، زیرا که تولید دانش و فکر، اساس پیشرفت و توسعه‌ی پایدار اقتصادی اجتماعی و حتی سیاسی یک کشور است و به نظر نمی‌رسد که با ضمانت اجراهای غیر کیفری همچون اعمال مسئولیت مدنی در قالب مسئولیت قراردادی و ضمان قهری بتوان به نحو مطلوب از این حقوق، حمایت همه جانبه به عمل آورد.

در خصوص این جرایم هم کیفرهای جسمی مانند اعدام، حبس و شلاق در نظر گرفته شده و هم مجازات‌های مالی و غیر مالی مد نظر قرار گرفته است؛ اما به طور کلی می‌توان گفت که همواره واکنش‌های سرکوبگر و قهرآمیز در اولویت سیاست گذاران عرصه قانون، در مقابله با این جرایم، قرار داشته است.

منابع و مأخذ

۱. ابن منظور، جمال‌الدین ابن مکرّم، ۱۴۰۵، *لسان‌العرب*، جلد دهم، قم: نشر ادب الحوزه.
۲. اردبیلی، محمدعلی، ۱۳۷۸، *حقوق جزای عمومی*، جلد دوم، چاپ دوم، تهران: انتشارات میزان.
۳. ایرانی‌اربابی، بابک، ۱۳۸۴، مجموعه نظریه‌های مشورتی جزایی ۱۳۸۳-۱۳۴۲، تهران: انتشارات مجد.
۴. پورشکیبایی، پیروش، ۱۳۹۱، *مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی در امور سمعی و بصری*، مجله کارگاه، سال ششم، شماره ۲۳.
۵. جر، خلیل، ۱۳۷۵، *فرهنگ لاروس*، ترجمه سیدحمید طبیبیان، جلد ۱، چاپ ششم، تهران: انتشارات امیرکبیر.
۶. جعفری‌لنگرودی، محمدجعفر، ۱۳۷۷، *ترمیم‌ولوژی حقوق*، تهران: کتابخانه گنج دانش، چاپ چهاردهم.
۷. راغب اصفهانی، حسین، ۱۳۹۹، *معجم مفردات الفاظ القرآن*، تحقیق ندیم مرعشی، مطبعه التقدم العربی.
۸. صانعی، پرویز، ۱۳۵۳، *حقوق جزای عمومی*، جلد دوم، تهران: دانشگاه ملی ایران.
۹. عبدالمنعم، سلیمان، ۱۴۱۶، *اصول علم‌الاجرام والجزاء*، الموسسه الجامعه للدراسات والنشر و التوزیع، بیروت: الطبعة الأولى.
۱۰. فیروز آبادی، مجدالدین، ۱۹۶۲، *قاموس المحيط*، جلد دوم، قاهره: مطبعه السعاده.
۱۱. فصلنامه دیدگاه‌های حقوق قضائی، شماره ۵۹، پاییز ۱۳۹۱.
۱۲. قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱، مندرج در روزنامه رسمی شماره ۱۹۸۷۳ مورخ ۱۳۹۱/۳/۶.
۱۳. قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیرمجاز دارند مصوب، ۱۳۸۶/۱۰/۱۶، مندرج در روزنامه رسمی، شماره ۱۸۳۲۹.

۱۴. کی نیا، مهدی، ۱۳۷۳، *مبانی جرم‌شناسی*، چاپ چهارم، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۱۵. گلدوزیان، ایرج، ۱۳۷۸، *بایسته‌های حقوق جزای عمومی*، چاپ دوم، تهران: نشر میزان.
۱۶. گرجی، ابوالقاسم، ۱۳۸۵، *حقوق جزای عمومی اسلام*، تهران، نشر موسسه حقوق تطبیقی.
۱۷. مهدوی راد، نعمت، ۱۳۷۵، *علل اجتماعی بزهکاری*، دانشنامه لیسانس.
۱۸. معین، محمد، ۱۳۶۲، *فرهنگ فارسی معین*، جلد دوم، چاپ پنجم، تهران: انتشارات امیرکبیر.
۱۹. مومنی‌نیا، حسن، ۱۳۹۵، *بررسی مبانی جرم‌انگاری امور سمعی و بصری غیر مجاز در حقوق کیفری ایران*، اولین همایش ملی آینده پژوهی علوم انسانی و امنیت اجتماعی.

Critical Investigation of Audiovisual Crimes in Iranian Criminal Law

Mahdi Klan Farniani

Graduated in Criminal Law and Criminology, Trainee of The Bar Association of the Center

---

Abstract

The phenomenon of crime is one of the lifelines of human societies in different ages and periods to the extent that a society cannot be imagined without this phenomenon. Crimes have always adapted to society and have occurred alongside various relations and developments in different fields, as if criminal thought is constantly being updated. Crimes related to visual and sandy works are among the crimes that have little history of other crimes, and following the misuse of new technologies, these crimes have entered the realm of society. The means of committing major audiovisual crimes and its format through photographic and film cameras and mobile phones equipped with cameras, computers, Bluetooth, CDs, photographs, paintings, sculptures are included. Audio and visual crimes need legislative approval in order to achieve this. According to the values accepted by the public, the legislator criminalizes and criminalizes some of the actions and behaviors that contradict the values of the society in order to protect the public's chastity and morals, and on the other hand, the rights of the owners of the audiovisual and visual works in the umbrella of its protection. In Iran's penal system, this issue has been mentioned in laws such as the Islamic Penal Code of 1996 and amendments passed on 23/05/2013, as well as the Law on how to punish persons who engage in illegal audiovisual activities. This article, which has been done by descriptive and analytical method and based on library studies, tries to define the crime and audiovisual crimes and its types to the type of punishment for these crimes in the Criminal Law System of Iran.

Keywords: Crime, Audiovisual, Legislative, Criminalization, Public Chastity

---